

Asia: STM093:00/2016

Romaniasiain neuvotelukunnan luonnos Romanipoliittiseksi ohjelmaksi (2018-2022)

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Museoviraston ja Kansallismuseon lausunto koskien Valtakunnallisen romaniasiain neuvottelukunnan laatimaa Suomen romanipoliitiikan ohjelmaa (2018 – 2020)

Museovirasto ja Kansallismuseo ovat tutustuneet luonnokseen Suomen romanipoliittiseksi ohjelmaksi vuosille 2018–2022 ja pitävät positiivisena, että ensimmäinen romanipoliittinen ohjelma saa nyt seuraajan ja tiiviimmässä muodossa, jonka tavoitteisiin on helpompi tarttua.

Museovirasto ja Kansallismuseo näkevät Suomen romanipoliittisen ohjelman linjaukset romanitaiteen ja -kulttuurin vahvistamiseksi merkittävinä ja päälinjoiltaan kannatettavina. Ohjelman kirjaukseen, ”kaikilla Suomen romaneilla on asuinpaikasta riippumatta oikeus kulttuuriperintöön, oikeus oman taiteen ja kulttuurin kehittämiseen sekä ylläpitämiseen yhdessä alan asiantuntijoiden kanssa”, on helppo yhtyä. Ohjelma jatkaa: ”Romaneilla on oikeus valita oma kulttuurinsa, oikeus osallistua kulttuuripoliitiikan ja -palveluiden suunnitteluun ja toteuttamiseen sekä oikeus suojella oman yhteisön aineetonta ja aineellista kulttuuriperintöä.” Jotta tähän tavoitteeseen päästään, on tarpeen laatia Kansallinen romanitaiteen ja -kulttuurin edistämishjelma yhteistyössä romaniväestön edustajien, opetus- ja kulttuuriministeriön sekä muiden asiantuntijatahojen kanssa. Museovirasto / Kansallismuseo suhtautuu myönteisesti tällaisen kehittämisohjelman laatimiseen ja on käytettävissä tarvittaessa ohjelman tekoon.

Lausunnossa keskitytään luvun 3.4.2. Romanitaiteen ja -kulttuurin vahvistaminen käsittelyyn. Museoviraston näkemyksen mukaan myös romanikielen aseman vahvistaminen on tärkeää, sillä kieli

kannattelee ja vahvistaa kulttuuria ja kulttuuri-identiteettiä. Suullisella perinteellä on erityisen suuri merkitys aineettoman kulttuuriperinnön siirtämiselle.

Museovirasto toteaa kuitenkin, että kulttuuriperinnön rooli on ohjelmassa määritelty varsin suppeasti. Taiteen ja kulttuurin rinnalla tulisi puhua yhtä lailla kulttuuriperinnöstä, aineellisesta ja aineettomasta. Nostamalla kulttuuriperinnön merkityksen ja mahdollisuudet ohjelman tekstitasolle muistutetaan myös romanipolitiikan toimijoita mahdollisuuksista hyödyntää näitä palveluja ja kehittää edelleen niiden puitteissa jo tehtävää yhteistyötä.

Museovirasto vastaa Unescon yleissopimuksesta aineettoman kulttuuriperinnön suojelemisesta Suomessa. Romaniyhteisö on ollut mukana sopimuksen valmistelussa ja sen toimeenpanossa. Luettelointi on yksi keino tehdä romanien elävää perinnettä näkyväksi ja nostaa sen merkitystä niin yhteisön itsensä kuin valtaväestön keskuudessa. Loppuvuodesta 2017 Suomen romanien lauluperinne hyväksyttiin opetus- ja kulttuuriministeriön toimesta mukaan Elävän perinnön kansalliseen luetteloon. Ehdotuksen olivat tehneet Romaniasiain neuvottelukunta ja Suomen romaniyhdistys. Kohdetta on tulevina vuosina mahdollista esittää myös Unescon kansainvälisiin aineettoman kulttuuriperinnön luetteloihin.

Suomen romanien lauluperinne oli yksi ensimmäisistä kohteista Elävän perinnön wikiluettelossa, kun se avattiin vuonna 2016 (Tämä on mainittu myös Kappaleen 3.4.2 lopussa, huom. kirjoitusasu ”Museoviraston ylläpitämässä Elävän perinnön wikiluettelossa”).)

Keskeistä kuitenkin on, millä keinoin elävää aineetonta kulttuuriperintöä vaalitaan ja edistetään. Monet perinteistä siirtyvät perheissä, mutta myös valtiovallan tukea ja konkreettisia tukitoimenpiteitä tarvitaan. Sopimus voi osaltaan olla apuna käynnistämässä laajempaa romanien elävän perinteen suojeluprosessia. Kuitenkin voidaan sanoa, että romanien kulttuuriperinnön vaalimisessa on vielä paljon tehtävää. Tässä tulevalle kehittämisohjelmalla voi olla merkittävät rooli. Tärkeää on, että romanit itse ovat viemässä asiaa eteenpäin eri tason toimijoiden, yhdistysten ja verkostojen kautta. Erityisesti romanilasten ja -nuorten huomioiminen on tässä keskeistä. Samalla kun perinteitä vaalitaan, tulee niitä voida myös uudistaa ja viedä eteenpäin. Suomen romaneilla on rikas ja moniulotteinen kulttuuriperintö. Tämän päivän toimilla on suuri merkitys sille, miten nuo perinteet siirtyvät eteenpäin ja säilyvät tuleville sukupolville.

Ohjelmassa mainitaan tavoite koota kansallinen asiantuntijaryhmä valmistelemaan romanitaide-, kulttuuri-, museo- ja monipalvelukeskuksen perustamista Suomeen. Museovirasto suhtautuu myönteisesti tällaisen keskuksen perustamiseen. Hyvänä vertailukohtana voidaan pitää Saamelaiskeskus Sajosta, jolla on ollut merkittävä rooli saamelaisille yhteisenä kokoontumispaikkana ja monenlaisten tapahtumien areenana.

Ohjelmassa ei mainita vireillä olevaa Suomen romanien arkisto -hanketta, joka Museoviraston ja Kansallismuseon näkemyksen mukaan jo osaltaan palvelee mainittujen tavoitteiden toteutumista kulttuuriperinnön tallennuksen osalta. Kansallismuseossa on alustavasti keskusteltu mahdollisuudesta osallistua Suomen romanien arkisto -hankkeeseen, jonka piiristä on esitetty toive myös esineellisen kulttuurin tallentamiseksi. Suomen romanien arkisto -hanke on kokonaisuus, jonka muodostumista Kansallismuseossa seurataan mielenkiinnolla ja johon toivotaan voitavan mahdollisuuksien mukaan osallistua. Suomen romanien arkisto- hankkeen osalta pidetään tärkeänä, että sen puitteissa osallistetaan perinneyhteisöjä perinteen ja kulttuurin tallentamiseen mahdollisimman laajasti.

Ohjelmassa mainittu käsite romanitaidevaranto sekä sen suhde toisaalta arkisto- ja museotoimeen, toisaalta kansallisiin taideinstituutioihin jää hieman epäselväksi. Mikäli edellä mainittu Suomen romanien arkisto -hanke laajenee myös esinetallennukseen, voisi tämä osaltaan vastata romanitaidevarannon karttumisen tavoitteisiin.

Suomalaiset museot ovat sopineet keskenään tallennusvastuista (TAKO-yhteistyö). Nurmeksen museolla on romaanikulttuurin valtakunnallinen tallennusvastuu. Kansallismuseon kokoelmatyö on valtakunnallista ilman rajaavaa erityisalaa. Sen painopisteitä ovat Suomen valtiolliseen historiaan liittyvä aineisto, luovutettujen alueiden historia ja suomalainen kansallinen historia: Suomen kansankulttuuri mukaan lukien kaikki kansankerrokset ja kansallisuudet, kansan arkielämä koko Suomen alueella. Kansallismuseon kokoelmissa olevat noin 200 romaniesinettä on kerätty eri aikoina yhteistyössä romaniyhteisön kanssa. Tätä yhteistyötä arvostamme suuresti ja toivomme sen jatkuvan ja entisestään lisääntyvän tulevaisuudessa.

Romanikulttuuriin liittyvä valokuva-aineisto on tallennettu Museoviraston kuvakokoelmiin ja tallennusta tehdään tarpeen mukaan myös jatkossakin.

Kansallismuseon perusnäyttelyissä on tähän asti huomioitu Suomen vanhat vähemmistöt, mukaan lukien romanikulttuuri. Jatkossa toiveena on esitellä näitä kulttuureita nimenomaan yhteistyössä kulttuurien edustajien itsensä kanssa sekä näyttely- että yleisötoiminnan keinoin. Kansallismuseo on järjestänyt esimerkiksi saamelaiskulttuuriin liittyvän tapahtumakokonaisuuden syksyllä 2017 yhdessä saamelaisyhteisöjen kanssa. Yleisötoiminnan keinoin (seminaarit ja muut tapahtumat) voidaan tuoda samoin näkyväksi ja osaksi yhteiskunnallista keskustelua sekä ajankohtaiset romanikulttuurin teemat että aineeton kulttuuriperintö. Myös digitaalisia alustoja kuten Finnaa voidaan käyttää romanikulttuurin tunnetuksi tekemiseen ja esittelyyn.

Hamari Pirjo
Museovirasto